

JERZY GORDZIEJEW

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

 <https://orcid.org/0000-0003-3203-2894>

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE DO DZIEJÓW WIELKIEGO KSIĘSTWA LITEWSKIEGO. CZ. 7. Z PROBLEMATYKI MIEJSKIEJ W XVII W.

Słowa kluczowe: Wielkie Księstwo Litewskie, Pińsk, Słonim, Witebsk, Połock

Prezentowane w tym tomie źródła pochodzą z rękopisu przechowywanego w zbiorach Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie¹. Niniejsza edycja obejmuje dokumenty traktujące o wprowadzeniu regulacji ustrojowych oraz podatkowych w czterech miastach Wielkiego Księstwa Litewskiego: Słonimiu, Pińsku, Połocku oraz Witebsku. Stanowią je zarówno oryginalne dokumenty, jak i odpisy z akt grodzkich lub miejskich.

Podstawę źródłową pierwszej publikowanej jednostki stanowią dwa listy wystawione dla miasta Słonimia przez miejscowych starostów: kanclerza litewskiego Leona Sapiehę w 1615 r. oraz Aleksandra Ludwika Radziwiłła w 1636 r. Jako pierwszy analizy powyżej wzmiankowanych siedemnastowiecznych dokumentów podjął się Walancin Hołubieŭ². Z jego analizy wynika, iż na mocy listu Leona Sapiehy w Słonimiu wprowadzono samorząd miejski, czemu towarzyszyło ustanowienie wójta, starszych mężów oraz dziesiętników³.

Należy zauważyć, iż przez dłuższy czas jedynym punktem odniesienia w rozważaniach nad ustrojem miast Wielkiego Księstwa Litewskiego było prawo magdeburskie oraz recepcja wzorów niemieckich lub polskich. Tymczasem jeszcze Juliusz Bardach zauważył, że „prawo zwyczajowe litewskie i ruskie, a potem powszechne skodyfikowane w Statutach litewskich nie tylko obowiązywały

¹ Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133.

² В. Голубеў, *Ліст Льва Сапегі, канцлера Вялікага княства Літоўскага магільёўскага старосты, жыхарам горада Слоніма на самакіраванне, 1 студзеня 1615 г.*, w: *Гістарычная ўрбаністыка: асновы метадалогіі і крыніцазнаўчая база. Зборнік навуковых артыкулаў*, Гродна 2011, ч. I, с. 150–154.

³ Instytucje starszych mężów lub dziesiętników jako elementy samorządu nawiązywały do dawnego prawa zwyczajowego ruskiego (С. Стрэнкаўскі, *Гарадское самакіраванне на тэрыторыі Беларусі (канец XIV – XVIII ст.)*, ч. 1, Мінск 2013, с. 100–101, 144–145, 153).

w miastach nieuprzywilejowanych i jurydykach, ale rywalizowały z prawem niemieckim na terenie miast uprzywilejowanych”⁴. Spostrzeżenie historyka, wskazujące na konieczność unikania uproszczonej interpretacji zjawiska ewolucji form samorządu miejskiego w Wielkim Księstwie Litewskim, potwierdzają badania przeprowadzone w ostatnich latach⁵.

Reasumując, publikowane listy, w swojej istocie mające charakter przywilejów, na mocy których w Słoniemiu wprowadzono samorząd⁶, rzucają światło na proces wyodrębnienia prawno-ustrojowego miast oraz ich wzorów organizacyjnych, przybliżając tym samym specyfikę prawno-historyczną regionu. Poza tym w świetle powyższych informacji należy odnieść się z rezerwą do powielanych w literaturze danych o funkcjonowaniu w Słoniemiu samorządu opartego na prawie magdeburskim⁷.

Pierwszy z analizowanych listów datowany 1615 r., mimo że był ogłoszony drukiem, wymaga ponownej publikacji ze względu na pewne nieścisłości, które zakradły się do jego edycji, oraz brak aparatu krytycznego, którym ten tekst nie został opatrzony⁸. Wydaje się także stosowne równoległe ogłoszenie tych dwóch źródeł, co ułatwi czytelnikowi zapoznanie się z tymi tekstami.

Do źródeł wytworzonych w Wielkim Księstwie Litewskim należy kopia przywileju dzielnicowego ziemi połockiej z 1511 r.⁹ wystawiona przez Zygmunta III w 1623 r. Warto nadmienić, iż w tym przypadku mamy do czynienia z tłumaczeniem białoruskiego szesnastowiecznego tekstu na język polski, co całkiem logicznie pociąga pytanie o stopień modernizacji jego zawartości. W tekście spotykamy białoruskie słowa, na przykład *pryhon*, *siabra*, *dziecki*, co oznacza, że pisarz nie znalazł odpowiednich polskich terminów.

⁴ J. Bardach, *O dawnej i niedawnej Litwie*, Poznań 1988, s. 119.

⁵ С. Стрэнкоўскі, *Гарадское самакіраванне на тэрыторыі Беларусі (канец XIV–XVIII ст.)*, ч. 1–2, Мінск 2013, 590+546 сс.

⁶ Według powielanych w literaturze informacji Słoniem (miasto powiatowe w województwie nowogródzkim) w 1532 r. uzyskało prawa miejskie. Dzięki staraniom Leona Sapiehy w Słoniemiu w XVII w. obradowały sejmiki generalne Wielkiego Księstwa Litewskiego (A. Rachuba, *Wielkie Księstwo Litewskie w systemie parlamentarnym Rzeczypospolitej w latach 1569–1763*, Warszawa 2002, s. 152–166; R. Kołodziej, *Litewski sejmik generalny w Słoniemiu na tle sytuacji w Rzeczypospolitej przed sejmem 1685 roku*, „Res Historica”, t. 40, 2015, s. 97–113).

⁷ В. Голубеў, *Ліст Льва Канеці...*, с. 150.

⁸ *Ibidem*, с. 150–154.

⁹ Przywileje dzielnicowe w Wielkim Księstwie Litewskim były wystawiane dla mieszkańców określonych ziem (S. Polechov, *Przywileje dzielnicowe Wielkiego Księstwa Litewskiego. Stan i perspektywy badań*, „Zasopismo Prawno-Historyczne”, t. LXVI, 2014, z. 2, s. 45–65; *Полоцкие грамоты XIII – начала XVI века*, отв. ред. А. Хорошкевич, зам. отв. ред. С. Полехов, В. Воронин, А. Груша, А. Жлутко, Е. Сквайрс, А. Тюльпин, т. 2, Москва 2015, с. 297). Przywilej ziemi połockiej, nadany przez Zygmunta Starego w 1511 r., był opublikowany w: *Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Москва 1980, с. 85–91. Konfirmacja przywileju z 1547 r. została ogłoszona drukiem w: *Акты, относящиеся к истории Западной России*, т. 3, Санкт-Петербург, 1848, с. 15–18.

Omawiany rękopis 6133 zawiera kolejne dwa tematycznie powiązane dokumenty datowane 1659 r., a mianowicie dekret administratora skarbu Wielkiego Księstwa Litewskiego Adama Macieja Sakowicza oraz jego list w sprawie uwolnienia od płacenia podatków mieszczan i Żydów miasta Pińska. Z analizy konstytucji sejmowych z lat 1655, 1659, 1661 można wnioskować, iż wskutek działań toczonych przez powstańców kozackich w latach 1648–1649 na terenie Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz wojny z Moskwą w latach 1654–1667 liczne miasta uzyskiwały zwolnienia od płacenia podatków¹⁰. Wspomniane wydarzenia dotknęły poleski Pińsk, spalony w latach 1648 oraz 1655¹¹, a także nawiedzony przez morowe powietrze w 1652 r. Dlatego w 1661 r. Pińsk – zresztą jak i inne miasta – otrzymał zwolnienie od podatków i „ciężarów wojskowych”¹². Wartość drugiego dokumentu dodatkowo podnosi źródło sfragistyczne, czyli pieczęć wojewody smoleńskiego Adama Macieja Sakowicza.

Ostatni publikowany dokument jest aktem magistratu Witebska z 1674 r. wprowadzającym w posiadanie nieruchomości mieszczanina tego miasta Semiona Siwca.

Jego analiza stanowi interesujący przykład polsko-białoruskiego pogranicza językowego właściwego dla wschodnich terenów Rzeczypospolitej. W tekście spotykamy wyrazy z fleksjami białoruskimi, np. zamiast *lawnicy* w liczbie mnogiej są *lawniki* (biał. *лаўнікі*). Pisarz również użył przymiotnika *ratuszny* (biał. *ратушны*). Do właściwości języka białoruskiego należy odmiana w celowniku: *Siemionu Siwcu*.

Zgodnie z wymogami instrukcji Kazimierza Lepszego w publikowanych tekstach zmodernizowano wyrażenia przyimkowe z przedrostkami *z-*, *bez-*, *roz-*: *spowrotem* – *z powrotem*, *skupnych* – *z kupnych*, *niebezpieczeństwo* – *niebezpieczeństwo*. Zmodernizowano również wyrazy zapożyczone z języka łacińskiego. Wyrazy typu *xiądz*, *xiąże*, *xiąg* oddano jako *ksiądz*, *książe*, *ksiąg*.

W niniejszej edycji źródłowej zostały następujące oznaczenia:

- (-) tekst skreślony przez autora
- [...] nieczytelne uszkodzenie tekstu, lekcja domniemana
- () rozwiązanie skrótów
- (?) lekcja wątpliwa
- < > wtręty/interpolacje „obcej ręki” (dopiski ołówkiem)
- | koniec wiersza

Pragnę wyrazić podziękowania za pomoc i konsultacje dr. Maksimowi Ma-karawowi (Mińsk), dr. Alaksiejowi Szalandzie (Mińsk) oraz dr. Alaksandrowi Doŭnarowi (Mińsk).

¹⁰ *Volumina legum*, t. 4, Petersburg, 1859, s. 218–219, 231–232, 234, 317, 384–385.

¹¹ Г. Сагановіч, *Невядомая вайна*, Мінск 1995, с. 53.

¹² *Konstytucje Wielkiego Księstwa Litewskiego 1661*, w: *Volumina legum*, t. IV, Petersburg 1859, s. 385.

<p>LIST KANCLERZA LITEWSKIEGO ORAZ STAROSTY SŁONIMSKIEGO LWA SAPIEHY WPROWADZAJĄCY SAMORZĄD W SŁONIMIU W 1615 R.</p> <p>Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 1–1v</p> <p>Wyd.: В. Голубеў, <i>Ліст Льва Сапегі, канцлера Вялікага княства Літоўскага магілёўскага староства, жыхарам горада Слоніма на самакіраванне, 1 студзеня 1615 г., в: Гістарычная ўрбаністыка: асновы метадалогіі і крыніцзнаўчай база. Зборнік навуковых артыкулаў</i>, Гродна 2011, ч. 1, с. 150–154.</p>	<p>LIST STAROSTY SŁONIMSKIEGO ALEXANDRA LUDWIKA RADZIWIŁŁA POTWIERDZAJĄCY WPROWADZENIE SAMORZĄDU W SŁONIMIU W 1636 R.</p> <p>Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 6–7v</p>
<p>Leo Sapieha kanclerz¹³ W(wielkiego) Ks(ęstwa) Lit(ewskiego) mohilewski (:?)</p> <p>starosta</p> <p>Czynię wiadomo tym moim listem, iż mieszczanie miasta kr(ólewskiego) Je(g)o M(o)ści słonimskie(g)o stanawszy przede mną oczewisto, dali mi tę sprawę, że chcąc mieć urząd wszelaki w mieście słonimskim, wszyscy zgodnie zezwolili się na te artykuły niżej w tym liście mianowane, a żeby tym trwałsze i na przyszłe czasy postanowienie ich było prosili mnie aby to im listem swoim konfirmował, które artykuły tak się w sobie mają.</p>	<p>(k. 6) Alexander Ludwik Radziwiłł książę na Olycie i Nieswieżu, hrabia szydłow(ie)k(i), książę n(a) Krożach, marszałek nadworny W(wielkiego) Ks(ęstwa) Lit(ewskiego) słonimski starosta, szawiejski i upiński dzierżawca.</p> <p>Czynię wiadomo tym listem moim, że(c) postanowiwszy się, [...] oczewisto mieszczanie miasta kr(ólewskiego) J(eg)o M(o)ś(c)i słonimskie(g)o pokazywali artykuły, które oni samie między¹⁴ sobą dla postrzegania i zatrzymania wszelakie(g)o porządku w mieście tym zgodnie postanowili jednostajnie wszyscy żaden nie w[y]piera[jąc się z tego [na nie] zezwolili także tą konfirmacją jest od sławnej pamięci J(eg)o M(o)ś(c)ia Pana Leona kanclerza i J(eg)o M(o)ś(c)ia Pana Jana Stanisława marszałka nadwornego W(wielkiego) Ks(ęstwa) Lit(ewskiego) Sapiehów antecessorów moich</p>

¹³ W tekście: kanclerz.

¹⁴ W tekście: między.

<p>1. Wójt miejski aby był, którego między sobą ob(c)rać i do potwierdzenia starości słonimskie(mu) preze(n)tować i podawać mają. A dla lepsze(go) porządku miejskie(g)o przy wójcie mają być obrani czterech mężów starszymi, którzy by pospół z wójtem w mieście rządu doglądali, a starszeństwo ich nie dłużej ma trwać jeno przez rok, a na drugi rok drudzy mają być ob(c)rani.</p> <p>2. Dziesiątnicy w mieście aby byli od tych starszych postanowieni, ażeby byli w posłuszeństwie starszych. A mieszczanie aby dziesiątników tych posłuszni byli.</p> <p>3. Gospodarze którzy w domach szlacheckich nieuprzywilejowanych, ale pod prawem miejskim będących mieszkają, aby pod też pod(łe)gali i wszelakie prawa miejskie spełniali, a na drugi rok drudzy mają być ob(c)rani.</p>	<p>otrzymali byli. A tym i mnie prosili, abym onym też¹⁵ artykuły tako się naszej? słowo w słowo opisują. Potwierdził, co ja wiedząc być rzecz słuszną. A życząc, abym tym lepszej we wszystko porządek w mieście się tym obierał i pomnażał tudzież¹⁶, aby to postanowienie ich tym trwalsze i na przyszłe czasy było, listem tym moim stwierdzam. A te artykuły takie się w sobie mają.</p> <p>1. Wójt miejski aby był, które(g)o między sobie obierać i do potwierdzenia starości słonimskiemu samemu prezentować i J(asnie) P(anu) dawać mają. A dla lepszego porządku miejskie(g)o przy wójcie mają obrani czterech mężów starszymi, który by wespół z wójtem w mieście rządu doglądali. A starszeństwa ich nie dłużej ma trwać jedno przez rok, a na drugi rok drudzy mają być¹⁷ obierani.</p> <p>2. Dziesiątnicy, aby byli ot tych starszych postanowieni. A żeby byli w posłuszeństwie starszych. A mieszczanie, aby dziesiątników tych posłuszni byli.</p> <p>3. Gospodarze, którzy w domach szlacheckich nieuprzywil(cj)owanych, ale pod prawem miejskim będących mieszkają, aby pod też¹⁸ podlegali i wszelakie posłuszeństwa zarówno z innymi mieszczanymi spełniali, a nieposłuszni przymuszani do tego być mają¹⁹.</p>
--	---

¹⁵ W tekście: tesz.¹⁶ W tekście: tudziesz.¹⁷ W tekście: bydź.¹⁸ W tekście: tosz.¹⁹ W tekście: bydź.

<p>posłuszeństwo zarówno z innymi mieszczanami, a nieposłuszni i przymuszani do te(g)o być mają.</p> <p>4. Tym starszym wszystkim wolno będzie krom woli i wiadomości podstarości(g)o i sprzeciwnie(g)o w sprawie miejskiej, według uważenia ich winą do skrzynki miejskiej karać, a który by w oddaniu winy przeciwnym był żeby ją podstarości stonimski sprawił, której połowicę ma sobie wziąć, a drugą połowicę do skrzynki miejskiej dać.</p> <p>5. Skrzynka miejska aby była dla zapomożenia skrzynki (według postanowienia swe(g)o) mają dawać na każdy miesiąc możniejsi mieszczanie, kupecy, rzemieślnicy y karczmarze z (osoby swej po gro)szu jednym, a z domu też po groszu jednym, a uboższy z rzemiosła y przekupu, także i z domu, jeno po groszu jednym na miesiąc do dziesiątników swych powinni dać, a dziesiątnicy mają oddać do (k. 1v) starszych swoich. A ci starszy (l) co czwierać roku mają to do skrzynki miejskiej oddawać.</p>	<p>4. Tym starszym miejskim wolno będzie krom woli i wiadomości podstarości(ciego) (...) przeciwnie(g)o w sprawie miejskiej według uważenia²⁰ ich winą do skrzynki miejskiej karać, który by w oddaniu winy przeciwny był, żeby ją podstarości stonimski sprawił, której połowicę na sobie wziąć, a druga połowicę do miejskiej dać.</p> <p>5. Skrzynka miejska aby była dla zapomożenia według postanowienia swego mają dawać na każdy miesiąc później iż mieszczanie kupecy, rzemieślnicy, (k. 6v) karczmarze z osoby swej po gro(szu) jednym, a z domu też grosz jednym, a uboższy z rzemiosła i przekupu tak że z domu jak po grosz jednym na miesiąc do dziesiątników swych powinni dać. A dziesiątnicy mają oddawać do starszych swych. A ci starszy (l) co ćwierć roku mają to do skrzynki miejskiej oddać.</p>
<p>6. Kto by do miasta chciał nowo na osiadłość przy(g)ść, albo też u ko(g)o w domu nająwszy mieszkać, ma się wprzód wójtowi okazać i w rejestr wpisać, a okaznego ma dać grosz.</p> <p>7. Gość jakikolwiek nieznamy, gdy przyjedzie albo przyjdzie do miasta, powinien gospodarz każdym, u ko(g)o gospodą stanie teje godziny opowiedzieć</p>	<p>6. Kto by do miasta chciał nowo na osiadłość przyjsć albo też²¹ u kogo w domu najaw(szy) (...).</p> <p>7. Gość jakikolwiek nieznamy²² gdy przyjedzie albo przyjdzie do miasta powinien gospodarz każdy u ko(g)o gospodą stanie tej że godziny opowiedzieć urzędowi to zamkowemu, a kto by nie opowiedział złoty polski winy do skrzynki miejskiej powinien zapłacić.</p>

²⁰ Tu w znaczeniu dostrzeżenia lub oceniania.

²¹ W tekście: tesz.

²² W tekście: nieznamy.

<p>to urzędowi zamkowemu. A który by nie opowiedział złoty po(l)ski winy do skrzyńki miejskiej powinien zapłacić.</p> <p>8. Przekupnie aby się nie ważyli żadnych potrzeb na przekup skupować, aż wprzód na zamkową potrzebę i mieszczenie na swą własną potrzebę nakupią.</p> <p>9. Zboża żadnego aby nie kupowano aż do popołudniu.</p> <p>10. Kupcom przyjeżdżym²³ i kramarzom nie wolno targować, jeno w dzień targowy.</p> <p>11. Mieszczenie, korzy mają osiadłości swe w mieście pod księdzem plebanem i pod popami ruskimi, także y sami popi z domów swych kupnych, a nie z osób, pod też powinność miejską podlegać mają i we wszystkich, ciężar wszelaki zarówno z inszemi mieszczeni dzwigać powinni z kupnych domów. I na to daje mieszczenom słonimskim na czasy przyszłe [.....ch?] ten mój list z pieczęcią moją i z podpisem własnej ręki mej. Pisan w Słonimiu roku tysiąc sześćset piętnaste(g)o miesiąca januaru pierwszego dnia.</p> <p>[Podpis] Leo Sapieha kanclerz W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego)</p> <p>[Pieczęć wyciśnięta na papierze]</p>	<p>8. Przekupnie aby się nie ważyli żadnych potrzeb na przekup skupować aż wprzód na zamkową potrzebę i mieszczenie nazwą własną potrzebę nakupują.</p> <p>9. Zboża żadne(g)o aby nieprzedawano do dziesiątej godziny na pół zegaru, a na przekup aby nie kupowano aż popołudniu.</p> <p>10. Kupcom przyjeżdżym i kramarzom, nie wolno targować jeno w dzień targowy.</p> <p>11. Mieszczenie, którzy mają osiadłości swe w mieście pod księdzem plebanem i pod popami ruskimi, tak że i sami popi z domów swoich kupnych, a nie z osób pod też powinność miejską podlegać mają i we wszystkich, ciężar wszelaki zarówno inszemi mieszczeni dzwigać powinny z kupnych domów i insze puncta, korem im dał z podpisem ręki mej, mają we wszystkich zachować.</p> <p>A przy tym dali mi sprawę wójt i mieszczenie starszy²⁴ w mieście słonimskim przełożeni, iż mieszczenie niektórzy słonimscy młodszymi braci ich tak że i gospodarze w domach szlacheckich mieszkający w tym w mieście słonimskim zwykli ulegać od zwykłych powinności i podatków miejskich, postulżenstwa starszym swoim nie oddawać i przełożonym bunty przeciwko nim czynić. A tak ja chcąc aby w tym mieście porządek był, pozwalam wójtowi</p>
--	---

²³ Biał. прыезджы

²⁴ Można sądzić, iż jest to białoruski wyraz: *старшый*.

<p>[<i>Na dole sprawa wzdłuż marginesu glosa</i>]: R(ok)u 1615 m(iesią)ca janu(arii)1 dnia. List Lwa Sapiehi²⁵</p>	<p>i starszym w tym mieście i przelożonym mieszczanom takowych nieposłusznych jurydycyi miejskiej karać. W czym podstarości mój nie ma I(ch)M(ościom) przeskadzać. I w to wstępować się zostawując jednak wolne sądy <u>podstarościemu g dzieindziej o kryminalne</u>²⁶ insze sprawy tego miasta ważniejsze według dawnego zwyczaju. I na to daje mieszczanom słonimskim na czasy przyszłe stwierdzając te postanowienie ich ten mój list z pieczęcią moją i podpisem ręki własnej. Pisan w Słonimie²⁷ dnia piętnaste(g)o octobra roku tysiã²⁸ sześćset trzydziesteg(o) szóstego.</p> <p>Aleksander Ludwik Radziwiłł</p> <p>[<i>Podpis</i>] [słownie]: pieczęć</p> <p>k. 7 [<i>pieczęć na papierze</i>]</p> <p>k. 7v w górnym rogu <Copia porządku wolności miejskiej od [<i>item</i>] J[eg]o m[os]ci nadanej A[nn]o 1636 d[zie] 16 8bra></p>
---	--

²⁵ Wpływ miękkiej wymowy *z*, odnotowywana w różnych odmianach rzeczowników języka białoruskiego: *Caneci*.

²⁶ Podkreślono w tekście.

²⁷ Kalka z białoruskiego: *Слоніме*.

²⁸ W tekście: tysiãc.

KOPIA PRZYWILEJU DZIELNICOWEGO MIASTA POŁOCKA 1 LUTEGO 1623 R.

Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 2–5v.

Zygmunt trzeci z łaski Bożej Król Polski, Wielki K(sią)że Lit(ewski), (sa?)skie (sic!), pruskie, żmujckie (sic!), mazow(i)eckie, inflanskie (sic!), a szwed|cki, gocki i wandalski²⁹ dziedziczny król

(k. 2) Oznajmuje y tym listem naszym, iż za potrzebowaniem Andrzeja Ostroucha kazaliśmy onemu sprawę niżej mianowanych z ksiąg i kancelarii naszej z Metryki W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego) widymusem wydać, który przywilej przodka naszego świętobliwej pamięci Króla J(ego) M(o)ści Stephana słowo do słowa tak się w sobie ma.

Stephan z łaski Bożej Król (polski) W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego), ruskie, pruskie, żmujckie (sic!), mazow(i)eckie, inflanskie (sic!), książę siedmiogrodzkie i innych. Czynim znamienito tym naszym listem niniejszym i na potym będącym komu też była potrzeba wiedzieć. Iż co pierwej też za przodka naszego sławnej pamięci Króla J(ego) M(o)ści polskiego i wielkiego księcia (sic!) litewskiego Zygmunta Awgusta z Bożego dopuszczenia przez nieprzyjaciela naszego kniazia wielkiego moskiewskiego za osiągnięciem i niesprawiedliwym oderwaniem od państwa naszego W(ielkiego) Ks(ięstw)a Lit(ewskiego) zamku i miasta połockiego majątności i imion³⁰ panów polskich rycerstwa szlachty obywatelów ziemie wo(jewó)dzstwa połockiego w ziemi połockiej leżących, wszystkie listy, przywileja i mocności ja prawa i wolności co tej ziemi połockiej należące na on czas w tym zamku połockim w cerkwi Świętej Zofii od przodków naszych królów Ichm(o)ściów polskich i wielkich książąt lit(ewskich) nadane są pobrane. A iż za mocą Bożą i panowania naszego ten zamek połocki z rąk też nieprzyjaciela naszego wielkiego kniazia moskiewskiego do państwa naszego W(ielkiego) Ks(ięstw)a L(itewskiego) już zaś wzięliśmy, przy którym imiona ich w tej ziemi połockiej leżące. Od tego nieprzyjaciela mianowanego moskiewskiego oswobodzone są. Tedy My Króli (sic!) z łaski naszej mając łaskawy wzgląd na wierne ku nam Hospodarui Rzeczy(p)ospolitej pożyteczne służby Panów połockich, rycerstwa, szlachty, obywatelów ziemie wo(jewó)dzstwa połockiego, iż oni acz imienia swe w ziemi połockiej leżące spustoszone (k. 2v) i zniszczone. Mając ale z miłościwej ku nam Hospodarui Rzeczy(p)ospolitej. Bywając na służbach naszych i Rz(e)czyp(o)sp(o)litej zdrowie swe przeciw ludu nieprzyjaciela naszego moskiewskiego wynosząc i przy dobywaniu tego zamku połockiego z rąk nieprzyjacielskich moskiewskich za jedno sami przy nas Hospodarui byli i pewne

²⁹ W tekście: waldalski.

³⁰ Imiennie – tu w znaczeniu dóbr ziemskich.

poczty swoje wedle największe(go) przemożenia swego na łaskę naszą królewską wywiodszy z nielitowaniem gard(e)ł i majątności swoich jako dobre i wierne rycerskie ludzie służyli, do któr(ych) służb i wprzód ochotniejszemi uczynić ich chcąc będący nam na tym terażniejszym zjeździe w Wilnie z przysłanie od nich posłów to jest podkomorzego ziemi połockiej Pana Onikieja Korsaka i pisarza ziemskiego ziemi połockiej Jurja Kotowickiego³¹, które nam dolegliwości ich przekładali. Przeto przy tych wolnościach przywilejach pierwszych od przodków naszych królów Ichm(oś)ciów wielkich książąt litewskich im nadane zostawujem, jakoż i księgi kancelary(j)skie otworzyli i przywilej na wolności ich im nadane do Metryki wpisany w ten list przywilej nasz królewski słowo od słowa wpisany, żeśmy rozkazali, który tak się w sobie ma.

Wo imię Boże stań się i wszelakie uczynki cnotliwe, które z obyczajów ludzkich pochodzą i bywają w zachowałościach ich czynione, które ż na znajomość zwyczaju uczynnego czasy swojemi jawnie się okażą przez doświadczenie i wierne, a stało dokonują, godno jest, aby słusznie też w czynności swojej używali, a byli by oznajmieni na pismach wyłożone i potwierdzone dla wiadomości potym przyszłej ludzkiej obyczajowi p(o)sp(o)litego z pamięci nie schodziło. A przeto My Zygmunt August z łaski Bożej król polski wielki k(nia)ża litewski, saskie (sic!), pruskie, żmujkie, mazowieckie i innych czynim znamienito tym naszym listem kto na niego (s)pojrzy abo czyta się onego usłyszcy niniejszym i na potym będącym komu też była potrzeba wiedzieć.

Donieśli nam bojarzy, szlachta, mieszczenie wszystkich zamek wo(jewó)dstwo połockie i kładli przed nami listy dziada naszego Kazimierza i stryja naszego Alexandra i Pana Ojca naszego królów polskich i wielkich ks(ia)żąt Ichm(ościów) darowali, ich i dali im prawa wolne dobre (k. 3) chrześcijańskie jako w Koronie Polskiej, jakoż i przed tym też o nadane wolności mieli od przodków naszych wielkich książąt i wielkiego księcia Witolda, Zygmunta i Skirgiejły, a prosili nas abychma³² tym listem wszystkie te prawa i wolności darowane naszym przywilejem potwierdzili. My bacząc, iż jako przodkowie ich, tak oni zawżdy w zupełnej wierności zachowali się, ku przodkom naszym i nam chcąc Im te stałość(i) ich wiary i przysługi szczodrobliwością naszą oddać z osobliwej łomski naszej królewskiej wszystkie te dobra, wiślności, listy przodków naszych dziada, stryja i ojca naszego, królów polskich i wielkich książąt litewskich tym naszym potwierdzamy i prawa wolne chrześcijańskie, dobra sprawiedliwe tym przywilejem na wieczne czasy dajem.

Na pierwiej w kościoły Boże w majątności kościelne nam nie wstępować się, w dom Boży Świętej Zofii i w dom Przemienienia Pańskiego i w inne kościoły nam żadnej przeszkody nie czynić.

³¹ W tekście konfirmacji przywileju Zygmunta III wystawionej 1593 r.: „Дроговицькаго”. *Акты Виленской археографической комиссии* (dalej: АВАК), т. XIII, Вильно 1886, с. 65).

³² Biał. *абыхмо* – byśmy (АВАК, т. XIII, с. 65).

Kto kogo obwini jawnie albo potajemnie nam onego żadną winą nie karać nie majątności odcięciem ani pieniędzmi, ani gardła, ale postawić onego *personaliter* na sądzie i tam oczywiście sędzić chrześcijańskim sądem po oczewistych z obu stron kontrowersjach co kto zasłużył i tego samego karać, a żony i dzieci nie zabierać a nie majątności nie ruszać.

A który będzie w uczynku winien, takowych karać, jeśli ojciec w uczynku ojca karać, a przestąpi syn tedy syna, a za ojcowską winę syn nie ma pokutować, także ojciec za syna, a tylko kto winnym w uczynku będzie ma być sędzon.

I także kto trzyma ojczyste imion(a) w majątności <majątności J(aśnie) W(ielmożnego) Szlińskiego> albo komu wielki k(nia)ża Witold dał i wi(elki) k(nia)ża Świdrygajło dał, dziad, stryj i ojciec nasz króle polskie (sic!) co komu dali i my także co komu dali, to dierzżyć jak w Królestwie Polskim książęta Panowie szlachta i mieszczanie dierzżeć, zechcą chto³³ swoje majątności (k. 3v) imiona sprzedać albo oddać albo zamienić wolno. Jeno nam albo namiestnikom naszym oznajmiwszy sprzedać i zamienić. A w sprzedaże w(ojewództw)a p(o)ł(ockieg)o Nam nie wstępować, także i w bezadszczyzny³⁴ w sukcesie nie wstępować się nam.

Także który szlachcic albo mieszczanin zejdzie z tego świata, a żonata wdowa, póki ona na wdowim stolcu siedzi i majątnościami mężnemi włada, a kiedy chcę za innego męża pó(j)ść, jeno jej gwałtem nie dawać, a pó(j)ść jej z tym co jej mąż zapisał, a co by było wiadomą koligatom pierwszego męża albo innym dobrym ludziom: a majątności zostawić dzieciom, a nie będzie dzieci, to braci, a nie będzie braci, to bliskim pierwszego męża.

Też na szlacheckie ludzi i mieszczzańskie siabra³⁵ dzieckich³⁶ nam i namiestnikom³⁷ naszym nie dawać. A będzie komu krzywda pierwiej u Pana jego prawem dochodzić. A jeśli nie zechcę Pan jego podobnym rokiem sprawiedliwości uczynić, to już nam i namiestnikom dziackie dawać, a wina która będzie osądzona, to swemu Panu zapłacić, a wolności nam szlacheckie <jak chrześcijan sędzić> nie wchodzić.

A wojewodzie naszemu J(ego)mości mieszczan jednemu nie sędzić, ale sędzić jemu ze szlachtą, z mieszczany, a przez parękę w więzieniu nie sadzić, a k temu wiary w ni w czym nie dać chłopowi i samemu i nie instygować³⁸, ale podwody

³³ Chto (biał. *xmo*). АВАК, т. XIII, с. 66.

³⁴ W przywileju 1511 r.: „беззадщина их и в вотумерщины”. Prawdopodobnie chodzi o kaduk, czyli spadek pozostawiony bez testamentu, bezdziedziczne dobra (АВАК, т. XIII, с. 67; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкие грамоты...*, т. 2, 2015, с. 315).

³⁵ W tekście przywileju 1511 r.: „мещчанский сябры”. Tu w znaczeniu kategorii ludności zależnej, pełniącej obowiązki na rzecz mieszczan (*Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Москва 1980, с. 87; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкие грамоты...*, т. 2, 2015, с. 228).

³⁶ Dziecki – wożny w Wielkim Księstwie Litewskim w XV–XVII w. (*Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Москва 1980, с. 87; АВАК, т. XIII, с. 67).

³⁷ W tekście przywileju 1593 r. „намесником” (АВАК, т. XIII, с. 67).

³⁸ Instygować – oskarżać.

nam koni nie brać u Połoczan ni ze wsi chłopów ani targujących z miastem. Także szlacheckich i mieszczańskich ludzi nie na jaką potrzebę pędzić książęciem dworom, a starych sądów nam nie sądzić, a sądziwszy swoje sądy nie poprawować. A w zastawę nam szlachtę i mieszczan połockich ze wsi chłopów nie posyłać. W zastawę nam Połtesk ni jakich Połoczanom nigdy nie dawać bez ich woli, a z nami im być gotowymi na wojnę. A po włości naszej wojewodowie naszemu nie jeździć, a pojedzie w łowy po stanom nie darować.

A stanęli u którego złodziejstwo Połoczanina i dowiodą³⁹ takowego złodziejstwa⁴⁰ czego nie dostanie samego Pan oddać mu; a bobry łowić według dawnego zwyczaju.

Także ważnicę w zamku abo w mieście naszym połockim, którym przed tym dzierżeli szlachta pospołu ze mieszczany⁴¹ za przodków naszych za dziada (k. 4) naszego Kazimierza króla, a potym najważnej stryj nasz Alexander król polski płatę był wziął do skarbu swego; zostawszy ojciec nasz zaś tę wagę i dochód z niej szlachcie i mieszczanom ustąpił. A tak My z łaski naszej przy tej ważnicy <ważnica> zachowawszy i chcąc oni po dawnemu w poły dzielić dochód według ustawy przodków naszych, to jest mając co każdy rok obierać po dwu szlachty, a po dwóch mieszczan i dochód z niej wybierać swoją połowę dochodów wolni obracać na swoje potrzeby.

Jak że domy i miejsca Kościołom bożym nadane z dawne od przodków <dobra chrześcijańskie?>naszyc abo biskupowi i starszym księży inne książęta, szlachta, mieszczanie i ludzie dobrzy przykupili ku cerkwiom Bożym, a te domy i miejsca są w zamku abo na przedmieściu połockim i będą li za panowania szczęśliwej pamięci dziada nasze(go) (-) Kazimierza króla biskup i księża w tych wiecznych miejscach kościelnych za sobą sługi i inne mieszkańce⁴² mieli. My i temu biskupowi i księży dozwalamy na tych miejscach ich i w tych kościelnych domiech (!) sługi i inne mieszkańce za sobą mieć i ich sądzić, a to tym obyczajem iż mają oni służyć, a popłacowszczyznę⁴³ J(ego) m(ością) Panom swym z tych

³⁹ W tekście: dowiádo.

⁴⁰ W tekście: złodziejstow.

⁴¹ W tekście przywileju 1593 r.: „з мещаны” (АВАК, т. XIII, с. 67).

⁴² W tekście konfirmacji 1593 r. użyto terminu „закладники” – kategoria mieszczan zamieszkujących jurydyki oraz świadczących określone ciężary na rzecz ich właściciela. Pierwsze wzmianki o „zakładniach” w Połocku pochodzą z końca XV w. (АВАК, т. XIII, с. 67; *Закладзень, w: Гістарычны слоўнік беларускай мовы*, т. 10, Мінск 1990, с. 235–236; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкіе граматы*, т. 1, 2015, с. 412; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкіе граматы...*, т. 2, 2015, с. 283).

⁴³ W piętnastowiecznych oraz szesnastowiecznych źródłach „позем” – czynsz ponoszony przez użytkowników nieruchomości miejskiej na korzyść jej właściciela (А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкіе граматы*, т. 1, 2015, с. 623, 647, 654; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкіе граматы...*, т. 2, 2015, с. 193, 216, 283, 361).

mieć mają dawać. A będzie li których z nich targiem obchodzić się, oni mają serebszczyznę i podymszczyznę⁴⁴ z miastem naszym płacić.

A które za miastem folwarki, pola i sianożęci kościelne biskupi i księża mają, na tych polach i sianożęciach nie mają targowych ludzi ani rzemieś(ł)ników⁴⁵ za sobą sądzić, a powinni sądzić ludzi ciałnych⁴⁶, które by tam chleb pachali⁴⁷.

Także szlachta połocka tym obyczajem, który z nich ojczyste swoje domy i plac⁴⁸ we środku zamku mieli abo w mieście połockim mają za dziada nasze(g)o Kazimierza i stryja Alexandra i za ojca nasze(g)o królów polskich byli ich i oni sami słusznym urzędowym prawem domu pokupili abo z daniny mają. Tym i teraz My dozwalamy w ich dworach sługi ludzie za sobą sądzić i ich sądzić. Potemuż który by z ich rzemiosł abo kupie(s)twem obchodził się, ci mają z mieszczany naszymi serebszczyznę i podymszczyznę płacić i inne słuszne podatki do skarbu naszego.

Co się tknie serebszczyzny, którą wójt, burmistrze i rajcy na swoje potrzeby składają miejskie cerkiewnym alias kościelnym, szlacheckim dopomagać nie potrzeba.

I też kto ze szlachty będzie mieć blisko miasta z dawna swoje lasy, bory i dąbrowy, gaje w tych ich lesiach i borach, dąbrowach i innych nie mają mieszczanie na swoje potrzeby miejskie drzewa brać na budowanie domów i drwa, ale powinni mieszczanie na potrzeby swoje brać drwa około miasta po naszych borach i lasach, gdzie z dawna wycinali, a po szlacheckich nie mają wycinać (k. 4v) A jeśliby który szlachcic swoją dobrą wolą dozwoli mieszczanom w swoich lesiach, w borach, w dąbrowach i gajach drzewo brać, to jest na tego woli.

Także u które(go) Połoczanina zabrakują wosk w Rydze, a bo indziej, a przyjedzie do Połocka, tedy Połoczanin wziąć ten wosk i sobie okazać w zamek Połoczanom po swojemu prawu postąpić, a nam w to nie wstępować się.

A Połoczanom rzek i jezior nie taić, a kto zatai My ich karać mamy, a Połoczanom nie dać nikomu. Także my i myto im odpuścili po swoje naszej dobrej woli dzierżanie i też serebszczyznę odpuściliśmy wiecznie. Które mieszczanie pobiją

⁴⁴ W tekście przywileju 1511 r. oraz konfirmacji 1593 r. użyto terminów: „серебщина и ординщина” (*Полюцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, t. III, Moskwa 1980, s. 87; АВАК, т. XIII, с. 67). Serebszczyzna – podatek ponoszony przez mieszkańców Wielkiego Księstwa Litewskiego, w tym i mieszczan, bojarów-właścicieli nieruchomości miejskich na potrzeby wojska. *Ordyńszczyzna* – podatek funkcjonujący w XV–XVI w. w celu składania upominków Tatarom krymskim (А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полюцкие грамоты...*, т. 2, с. 283–284).

⁴⁵ W tekście przywileju 1511 r.: „людей [...] ремесных” (*Полюцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Moskwa 1980, с. 89).

⁴⁶ W tekście przywileju 1511 r.: „людей сельских” (*Полюцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Moskwa 1980, с. 89). Ciałny – biały. *цялы*.

⁴⁷ Starobiał. *пахати* – tu w znaczeniu uprawiać (*Гістарычны слоўнік беларускай мовы*, т. 24, рэд. А. Булыка, Мінск 2005, с. 51–52).

⁴⁸ Liczba mnoga słowa białoruskiego *пляц*: *пляцы*.

się między sobą, u dzieckich pogodzą się jedno nam wina założona ugodliwa. Tak że jeśli się poswarzą Połoczanie, a za ka(rę?) winę to wina nasza. A jeśli jeden założy, a drugi nie, tośmy im odpuścili. A założą na winę brać dziesięciu groszy, a poborcy po dwa groszy, także prezentu[ją] od rubla po cztery grosze, a pomilnego po groszu, a biskupiemu i szlacheckiemu służbę po temuż dzieckowanie.

A wojewódzkim sługom ciwuństwa zamkowego nie trzymać, wojewódzkim sługom w włości nie jeździć, a ciwunowi zamkowemu na nasz dwór dawać po trzy grosze.

A na Czerświacie⁴⁹ <Czerstwia i Newel> wojewódzkim sługom przyjechawszy nie sądzić po starym zwyczaj. Takoż na Newlu sędziemu ma być i po wszystkiej włości połockiej sądzić wojewodzie na zamku, a także biskupowi na popach p(o)ło(ckich) soborna wina. <Biskupowi po 10 groszy [...?]>

Jako się wyżej wyraziło, a pryhon⁵⁰ popów starszemu i biskupowi nie chodzić, a cerkiewne dwory przyglądać starostom zamkowym; a cerkiewnych dóbr biskupim sługom nie trzymać, a grzywostryżcu⁵¹ połockiemu nie jeździć, ani lnów nie wybierać.

Jakże nam królowi <O bramie w(ojewo)dy p(o)ło(ckiego)> wojewodę naszego Połoczanom kogo oni obiorą dać. A który będzie wojewoda nasz obrany, a im się nie podoba, drugiego wolno im obrać, a nam potwierdzić na ich woli, a który wojewoda nasz obrany, a przyjechawszy do Połocka pierwszego dnia całować Krzyż⁵² ma Połoczanom na ten czas bez ich spraw Połoczanina nie karać ni w czym. A wojewodę zamkiem nie darować.

I też Połoczanom wszystkim żyć w Połocku póki kto zechce, a któremu Połoczanina od nas jaka krzywda nam go gwałtem nie trzymać, ale wolno mu ze wszystkim bez zatrudnienia iść i swoje majątności wolen sprzedać abo przyjacielowi swemu poruczy, w tą się nam nie wstępować. A który Połoczanin pocznie nam w czym się skarżyć o gwałty na Połoczanina przyjechawszy do Litwy jeden bez isca (!)⁵³ nam z Litwy jenerała nie posyłać, pisać nam list swój do wojewody nasze(g)o choćby o gar(d)ło szło, sądzić po wojewodzie po całowaniu Krzyża, a sądziwszy w Połocku karać winę według ich prawa z Połoczany jak doniosą.

⁴⁹ Dwór wielkksiążęcy około Połocka (A. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкие грамоты...*, т. 2, 2015, с. 134).

⁵⁰ W tekście przywileju 1511 r. oraz konfirmacji przywileju 1593 r. użyto starobiał. „пригон”, czyli pełnienie określonych powinności na rzecz miasta (*Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, т. III, Москва 1980, с. 91; АВАК, т. XIII, с. 69).

⁵¹ W tekście konfirmacji przywileju 1593 r. użyto „гривострижца” – prawdopodobnie roborca podatkowy (АВАК, т. XIII, с. 67; А. Хорошкевич, С. Полехов, *Полоцкие грамоты...*, т. 2, 2015, с. 313).

⁵² Składać przysięgę.

⁵³ Starobiał. *устец* – skarżący.

Wojewodzie naszemu od przyczyn⁵⁴ zamkowych za dobra darowizny nie brać, a skargi nam od Połoczan przyjmować, także wojewodzie naszemu warów i miarę pół kopy groszy z wszelkiej wary. A na mocność tego wszystkie(go) i pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić.

A przy tym byli P(anom) Rady naszej (k. 5) W(ielkie)o Ks(ięstw)a Li(tewskiego) biskup wileński książę Paweł k(nia)ża Olszańskie⁵⁵, w(ojewo)da wileński, kanclerz W(ielkie)o Ks(ięstw)a Li(tewskiego), dzierżawca bobrujski i borysowski; P(an) Jan Jurjewicz Hlebowicz (pan)⁵⁶ wileński, dzierżawca upitski; P(an) Hrehorij Hrehorowicz Ościk w(ojewo)da trocki; książę Janusz Jurjewicz k(nia)ża olszańskie, P(an) trocki, starosta żmujcki (!), dzierżawca płociewski i celszewski (!)⁵⁷; P(an) H(i)eronim Alexandrowicz Chodkiewicz marszałek ziemski, dzierżawca sz(aw)lewski; P(an) Mikołaj Janowicz Radziwiłł w(ojewo)da kijowski; książę (F)rydrych⁵⁸ Hlebowicz proński; w(ojewo)da p(o)ł(ocki) P(an) Stanisław Stanisławowicz Dowojna i inne P(anowie) rady nasze. Pisan i dan w Wilnie, roku Pańskiego tysiąc pięćset czterdziestego si(ó)dmego m(ie)s(ią)ca februaru dwudziestego pierwszego dnia indykta piątego⁵⁹. U tego listu przywileju Króla J(ego) M(ości) podpis ręki tymi słowy Sigismundus Augustus rex. A podpis ręki pisarskiej tymi słowy Iwan Hornostaj marszałek dworny, podskarbi ziemski i pisarz.

Chcemy mieć, aby we wszystkich artykułach i ważności swoje teraz i na potomne czasy według utwierdzenia przodków naszych królów polskich (i) w(ielkich) ks(siążąt) l(itewskich) i terażniejszego naszego utwierdzenia ni w czym nie naruszoną wszędzie na każdym miejscu i każdym prawie przy zupełnej mocy P(anów) połockich i rycerstwa, wszystkiej szlachcie, obywatelom tej ziemi wo(jewód)ztwa połockiego ten przywilej w tym liście powtórnym przywileju naszym pisany był chowan i dzierżan być ma wiecznymi czasy. Jednoż co się tknie spraw sądowych urzędom naszym królewskim grodziskiemu i ziemskiemu należących <intratę urzędów grodzkich i ziemskich> [...?] jako we wszystkim państwie w W(ielkim) Ks(ięstwie) L(itewskim) te sprawy na tych urzędach odprawują się, potemż podług statutu praw ziemskich W(ielkie)o Ks(ięstw)a Li(tewskiego) i tej ziemi wo(jewód)ztwa połockiego na urzędziech naszych grodzkich i ziemskich te sprawy odsądzywane⁶⁰ i odprawowane być mają. A których metryk kancelary(j)skich

⁵⁴ W tekście przywileju 1511 r. oraz confirmacji przywileju 1593 r.: „пригон” (*Полоцкие грамоты XIII – начала XVI вв.*, t. III, Москва 1980, s. 91; АВАК, т. XIII, с. 69).

⁵⁵ W tekście confirmacji przywileju 1593 r. „княже Гольшанское” (АВАК, т. XIII, Вильно 1886, с. 69).

⁵⁶ W tekście confirmacji przywileju 1593 r.: „пан Виленский” (АВАК, т. XIII, с. 69).

⁵⁷ Ma być starosta płotelski i telszewski.

⁵⁸ W tekście confirmacji przywileju 1593 r.: „Альбрихт” (АВАК, т. XIII, с. 69).

⁵⁹ Kopia przywileju była wykonana na podstawie przywileju 1511 r. oraz jego confirmacji nadanej przez Zygmunta Augusta w 1547 r. (*Акты, относящиеся к истории Западной России*, т. 3, Санкт-Петербург, 1848, с. 18).

⁶⁰ Kalka językowa: *отсуживаны* (1593) (АВАК, т. XIII, с. 69).

zwłaszcza dawnych spraw na ten czas w Wilnie przy kancelarii naszej nie było tedy i na potym co się kolwiek dawnych spraw i wolności w tej ziemi połockiej należących tam pokażę i czego kiedy oni z metryki potrzebować będą, to wszystko z kancelarii naszej szlachcie połockiej wydano ma być. A oni placów swych w zamku głównym mieli, gdzie teraz dwory ich są dla niebezpieczeństwa plac⁶¹ za żądaniem naszym sami dobrowolnie ustąpili pozwoliwszy zamianą za nich w zamku niżnym nazwanym strzeleckim placu sobie wziąć, tedy tym listem naszym przywilejem królewskim tak im warujem i upewniamy, iż nic jedno przywilejem wolnościom ich niczego ubliżać, ale nigdy do żadnej przeszkody być nie ma, oni mają takowym prawem te placu w zamku strzeleckim dzierżyć nie inakszym prawem, iż w wysznim zamku⁶² placu swoje mieli i na to się my wszystkiemu rycerstwu, szlachcie, obywatelom w(ojewódstw)a p(o)ł(ockiego) ten nasz list przywilej z podpisem ręki naszej królewskiej i naszą przywiesistą (k. 5v) W(ielkieg)o Ks(ięstw)a L(itewskiego)o pieczęcią. Pisan w Wilnie roku Pańskiego tysiąc pięćset ośmdziesiątego m(ie)s(iąc)a maja siądmego (sic!). Podpis ręki królewskiej, z których metryk i ten widymus z pieczęcią naszą W(ielkieg)o Ks(ięstw)a L(itewskiego)o urodzonemu Andrzejowi Ostrouchowi wydan rozkazaliśmy. Pisan w Warszawie Roku Pańskiego tysiąc sześćset dwudziestego trzeciego m(ie)s(ią)ca februarii pierwszego dnia.

Lew Sapieha kanclerz | W(ielkieg)o Ks(ięstwa) L(itewskiego) L:S:

1623 m(ie)s(ią)ca februarii 1. Extrakt 7 | Przywilej królewski Zygmunta i Batorego wo(jewó)dstwu p(o)ł(ockie)mu dany, w którym wszelkie wolności są opisane dla obywatelów miasta p(o)ł(ockiego) | Zygmunta 3go króla pols(kie)go potwierdzający wszelkie wolności obywatelom miasta Połocka przez uprzednich królów nadane.

⁶¹ Biał. *пляца*.

⁶² W tekście przywileju 1511 r.: „в вышнем замку” (АБАК, т. XIII, с. 70).

DEKRET SĄDU GRODZKIEGO POWIATU PIŃSKIEGO
Z DNIA 20 WRZEŚNIA 1659 R.
ZWALNIAJĄCY MIASTA PIŃSKA OD PŁACENIA PODATKÓW

Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 8–10v.

Wypis z ksiąg zamku | J(ego) K(rólewskiej) M(o)ści pińskiego
Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątego
m(ie)s(ią)ca septembra dziewiętnastego dnia

(k. 8) Na roczkach grodzkich w zamku J(ego) K(rólewskiej) M(o)ści pińskim odprawowanych. Przed nami Wojciechem Zieleńskim stolnikiem i podstarościm, Stephanem Victorinem Turem sędzią a Piotrem Pokłońskim pisarzem, urzędnikami grodzkimi powiatu pińskie(g)o, od Wielmożnego J(ego) m(o)ści Pana Jana Karola Młockiego pińskiego hełmetskiego starosty⁶³ ustanowionemi. Gdy z odeśłania Trybunału Skarbowe(g)o W(ielkiego) Ks(ięstwa) L(itewskiego) w Grodnie *in an(te) presentis*⁶⁴ odprawowane z porządku rejestrowe(g)o za pozwem z delat⁶⁵ niżej mianowanych Ichm(o)ściów Panów poborców powiatu pińskie(g)o *pro executione*⁶⁶ do grodu podanych i przez jenerałów w mieście Pińsku, miasteczkach, po parafiach publikowanych wyniesionym między instygatorem grodowym a sławetnemi burmistrzami, rajcami, magistratem, mieszczanami i zboru Żydami miasta pińskiego⁶⁷ pozwanemi i przypadła sprawa. Naprzód 1⁶⁸ z delaty J(ego) m(o)ści Pana Jacka Zakrzewskie(g)o poborcy w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszym ostatniej raty trojga podymnych od mieszczan pińskich z dymów ośmiudziesiąt czterech, 2⁶⁹ z delaty J(ego) m(o)ści Pana Kazimierza Wojny pisarza ziemskiego w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartym od mieszczan pińskich z dymów ośmiudziesiąt dziewięciu, a od Żydów zboru pińskiego z dymów pięciudziesiąt pięciu, 3⁷⁰ z delaty J(ego) m(o)ści Pana Alexandra Terleckie(g)o w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym ostatniej raty pięciu podymnych od mieszczan z dymów ośmiudziesiąt dziewięciu, a od Żydów z pięciudziesiąt pięciu, 4⁷¹ z delat zaś J(ego) m(o)ści Pana Stefana Tura sędziego grodzkiego z roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego pierwszej raty ośmiorga podymnych od mieszczan pińskich

⁶³ T. Wasilewski, *Młocki Jan Karol*, w: PSB, t. 21, Wrocław 1976, s. 405–406.

⁶⁴ W chwili obecnej.

⁶⁵ Delata – wykaz zaległych podatków.

⁶⁶ Dla wykonania.

⁶⁷ Na marginesie obok wiersza zakreślono słowo: deliata.

⁶⁸ Wyniesiona na marginesy.

⁶⁹ Wyniesiona na marginesy.

⁷⁰ Wyniesiona na marginesy.

⁷¹ Wyniesiona na marginesy.

z dymów ośmiudziesiąt dziewięciu (k. 8v) od Żydów z pięciudziesiąt pięciu, 5⁷² a J(ego) m(ości) Pana Dominika Eysmonta poborców powiatu pińskie(g)o z tegoż roku drugiej raty siedmiorga podymnych od mieszczan pińskich z dymów ośmiudziesiąt dziewięciu, a od Żydów pińskich z dymów pięciudziesiąt pięciu o nieoddanie i na terminie w konstytucyjach⁷³ naznaczonym tych (w)zwyż⁷⁴ pomienionych niewniesienie podymnych jako osiem⁷⁵ na tych delatach i pozwach szerzej opisano o dołożono jest.

Na terminie tedy dzisiejszym z pomienionych delat i pozwów zawołaniem przez trzy dni przez Jana Ankudowskiego jenerała rocz[ko]wego przypadłych instygator grodowy żałobę delatową tenu[tę] za zatrzymanie podymne(g)o na pozwach konstytucyjnych domawiał p[a?]n Na którą instygator propozycją od mieszczan i Żydów pińskich plenipotentich (sic!) stawając Pan Jan Perepecza replikował naprzód na delatę J(ego) m(o)ści Pana Zakrzewskie(g)o o sprzeczną i z podpisem ręki Jego m(ości) poddaną roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszej(mie)s(ią)ca octobra dwudzieste(go) piątego dnia, za którym Jego m(o)ść od mieszczan pińskich i Żydów z dymów sta trzynastu po złotych półtora⁷⁶ wziąwszy ostatek co w szpitalach i łaźniach ludzie ubodzy mieszkali i żebranina bawili zdaw(na?) niesłusznie. Na drugą delatę J(ego) m(ości) Pana Kazimierza Wojny pisarza ziemskie(g)o pińskiego, na trzecią delatę Jego m(ości) Pana Bazyle(g)o Ordy chorążę(g)o i poborcy powiatu pińskie(g)o na roczkach juniowych w roku terazniejszym już sądzoną. Na czwartą delatę J(ego) m(ości) Pana Alexandra Terleckie(g)o, na piątą delatę J(ego) m(ości) Pana Alexandra Terleckie(g)o Pana Tura sędzie(g)o grodzkie(g)o, na szóstą delatę J(ego) m(ości) Pana Dominika Eysimonta poborców powiatu pińskie(g)o manifestacyję⁷⁷, że wprzód miasto Pińsk w roku tysiąc sześćset czterdziestym ósmym w octobrze od wojsk J(ego) K(rólewskiej) M(ości) spalone, potem w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt wtórym powietrzem morowym od Pana Boga nawiedzone, respectem czego libertacyja⁷⁸ od J(ego) K(rólewskiej) M(ości) miastu pińskiemu dana była. Do tego dekret Trybunału Skarbowe(g)o (k. 9) w Grodnie w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzecim(mie-)s(ią)ca nowembra dwudziestego dnia ferowany. Którym dekretem z delat różnych mieszczan pińskich w łaźniach dla desolacyję⁷⁹ mieszkających i powietrza morowe(g)o zostałych, ludzi ubogich uwolniły i delaty pokasować nakazał, pokładał. Potym w roku w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym od wojsk moskiewskich

⁷² Wyniesiona na marginesy.

⁷³ W tekście: constitutiach.

⁷⁴ W tekście: zwysz.

⁷⁵ W tekście: osem.

⁷⁶ W tekście: półtora.

⁷⁷ W tekście: manifestaciye.

⁷⁸ W tekście: libertatia.

⁷⁹ W tekście: desola(ti?)ej.

i kozackich powtóre spalone, wniwecz obrócone i *funditus*⁸⁰ zniesione zostało. Jakoż z delatu z J(aśnie) m(ości) Pana chorąże(go) za pozwem dekretem sądu skarbowe(g)o w Brześciu w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt szóstym ferowanym względem spalenia konstytucyi⁸¹ roku tysiąc sześćset trzydziestego piątego⁸² i roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartego mieszczenie i Żydzi pińscy zwolnieni są, której libertacij czas onym jeszcze nie expiruje⁸³ aż w roku terazniejszym tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym w octobrze, przy tym pokładał dekret Ichm(ościów) PP(anów) urzędników ziemskich i grodzkich piński(ch) podług konstytucyi roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego do spraw skarbowych obranych, którym dekretem mieszczań i Żydów pińskich przy prawie konstytucy(j)nym libertacy(i) i dekrecie pomienionym brzeskim zachowawszy na aprobacyją⁸⁴ onego do Trybunału Skarbowe(g)o odesłani, zaś kwit J(ego) m(ości) Pana Samuela Hieronima Kotła pisarza skarbu W(ielkiego) Ks(ięstwa) L(itewskiego) o roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym m(ie)s(ią)ca febrarj trzeciego dnia, że mieszczenie i Żydzi miasta Pińska na Trybunale Skarbowym w Wizajnach dla wojska codzienne(g)o zaporoskie(g)o i przechodów ż(oł)nierskich wydawania chlebów i insze(g)o obciążenia swe(g)o stawać i swoich dolegliwości donieść nie mogli. A gdy w roku terazniejszym tysiąc sześćset pięćdziesiątym dziewiątym na roczki juniowe od grodu pińskie(g)o z delat Je(g)o m(o)ścia Pana Arnolpha Giedroycia (k. 9v) wojskie(g)o i poborcy do drugiej raty dziesięciorga podymnych w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwartym jako teraz z delaty J(ego) m(ości) Pana Bazylego Ordy chorąże(g)o i poborcy powiatu pińskie(g)o pierwszej raty sześciorga podymnych w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym uchwalonych mieszczenie i Żydzi pińscy na roczki juniowe w terazniejszym roku za pozwami byli z tych roczków urząd za pokazaniem takowych desertat⁸⁵ i konflagrat także kwity Jego m(ości) Pana wojskie(g)o sukolektora⁸⁶ Pana Żmijewskiego, że nie ma na delatę wzdawać, mieszczań i Żydów miasta pińskie(g)o przy libertacy(i) z wpród produkowanych zachowawszy na kognicyją⁸⁷ do Trybunału Skarbowego W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego) w Grodnie odprawujące(g)o się odesłał. Za którym odesłaniem w Grodnie w roku terazniejszym tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym m(ie)s(ią)ca augusta trzynastego dnia od płacenia podatków Rz(eczy)p(ospolitej) wiecznie zwolniły przy konstytucyi do wy(j)ścia czterech lat z wolności zostawił. Jakoż i list Jaśnie Wielmożne(g)o Jego m(o)ści Pana podkanclerzego W(ielkiego)

⁸⁰ Radykalnie.

⁸¹ W tekście: constitucy.

⁸² Prawdopodobnie chodziło o 1653 rok.

⁸³ Łac. *expire* – stracić ważność.

⁸⁴ W tekście: approbatją.

⁸⁵ Tu w znaczeniu pustych działek.

⁸⁶ W tekście: succollectora.

⁸⁷ W tekście: cognitia – rozpoznanie, rozstrzygnięcie sprawy.

Ks(ięstwa) Lit(ewskiego) do nas urzędu pokładał. W którym Jego m(ość) znajduje, że za pozwoleniem deputatów Trybunału Skarbowego Jaśnie Wielmożny Jego m(ość) Pan wojewoda smoleński, administrator skarbu W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego) o list swój mieszczanom i Żydom pińskim przy dekretach onych zachowując dał. Co pokazawszy zachowania przy libertacyi i dekretach Trybunałów Skarbowych, a zwolnienie od płacenia podatków Rz(eczy)p(ospoli)tej prosił i domawiał się.

A TAK MY URZĄD za odesłaniem do sądu Trybunału Skarbowego W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego) w Grodnie odprawowanego dla sądenia i egzekwowania⁸⁸ (k. 10) różnych delat na Ichm(o)ściach Panach obywatelach powiatu pińskiego, niektórych od lat ośmiu do grodu teraz podanych widząc neglegencyją⁸⁹ Panów poborców, że Ichm(o)ść pochybiwszy prawa i konstytucyje sejmowe, którymi warowano, że poborca po terminie delate swoje we dwie niedziele do grodu *sub poenis*⁹⁰ podać ma, a Ichm(o)ść przez rok długi czas tego nie uczynili *et sui retentores*⁹¹ jako powinni byli do grodu nie pozywali, zaczym by wina nie przy grodzie, ale przy Ichm(o)ściach zostawać miała, teraz tedy taki wiele zaciągnęło się retentorów⁹² zubożonych, zniszczonych, spalonych i również obróconych, dlaczego z drugimi podatków pociągnąć nie mogą. Między innemi, widząc, iż miasto Pińsk od lat dziesięciu różnemi przypadkami nie tylko po dwakroć spalone, powietrzem morowym nawiedzone i [...cemi] od wojska zaporoskiego, tatarskiego, moskiewskiego inkursjami, do tego koronnego litewskiego) stanowi skami wydawaniem chlebów przechodami wojska zniszczone i zubożone zostało. A przychylając się do dekretów jednego w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt trzecim w Grodnie, którym mieszczan w łaźniach mieszkających, drugie(g)o w Brześciu skarbowe(g)o w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt szóstym, trzeciego teraz świeżo w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym w Grodnie ferowanym, którymi od podatków Rz(eczy)p(ospoli)tej mieszczanie i Żydzi miasta pińskiego uwolnieni są (k. 10v) Zaczym i my urząd przy takowej libertacy(i) i dekretach wyż mianowanych mieszczan i Żydów pińskich zachowujemy i onych według konstytucy(i) roku tysiąc sześćset trzydziestego piątego i i roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt czwarte(g)o do wy(j)ścia czterech lat libertujemy, która libertacyja od roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątego⁹³ aż w roku terazniejszym tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym *in octobris* kończyć się ma, wiecznemi czasy od płacenia podatków Rz(eczy)p(ospoli)tej uwalniamy. Która sprawa do ksiąg

⁸⁸ W tekście: *exequowania*.

⁸⁹ Chodzi o *neglegentia* – zaniedbanie, zaniechanie obowiązków.

⁹⁰ Pod karą.

⁹¹ Prawdopodobnie chodzi o osoby zalegające ze świadczeniami.

⁹² Tu w znaczeniu osób zalegających z zapłatą podatków.

⁹³ *Konstytucja i uchwała sejmu walnego koronnego dwuniedzielnego warszawskiego roku pańskiego 1655 dnia 19 maja odprawowanego*, w: *Volumina legum*, Petersburg 1859, s. 237.

grodzkich piski(ch) jest spisana z których i ten ekstrakt⁹⁴ pod pieczęciami naszymi urzędowymi i z podpisem (...?) mnie pisarza mieszczanom miasta pińskiego jest wydany. Pisan w Pińsku.

Петр Поклонский писар кгородский Пинский

[Pieczęć wyciśnięta w papierze]

1659 7bra 9 d(nia)

Widymus dekretu grod(u) | piń(skiego) w sprawie mieszczan | miasta J(ego) Kr(ó-
lewskiej) M(o)ści Pińska, | którym od płacenia Rz(eczy)p(ospoli)tej | podatków
są uwolnieni.

Correxit Kapliński p(isarz)

⁹⁴ W tekście: extract.

LIST ADMINISTRATORA SKARBU LITEWSKIEGO ADAMA MACIEJA SAKOWICZA
O ZWOLNIENIU MIESZKAŃCÓW PIŃSKA OD PŁACENIA PODATKÓW.
13 SIERPNIĄ 1659 R.

Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 11–11v.

Adam Maciej Sakowicz wojewoda smoleński admini|strator skarbu W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego), starosta oszmiański, jakuński, wysocki dzierżawca <1659>

(k.11) Oznajmuje, iż względem wprzód *injuria belli*⁹⁵ od wojsk J(ego) Kr(ólewskiej) M(o)ści, a potym przez moskiewskie wojska powtórnego spalenia i wniwec(z) obrócenia miasto pińskie od J(ego) Kr(ólewskiej) M(o)ści w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt piątym otrzymała libertację (od płacenia podatków) Rz(e-czy)p(ospoli)tej. Jakoż w roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt szóstym (de)kretem sądu skarbowego w Brześciu ferowanym, iż mieszczenie i Żydzi względem spalenia po wykonanej abjuracie według prawa, a conflagratach opisanej są uwolnieni do wy(j)ścia lat według konstytucyj, względem którego prawa i dekretu czas onym jeszcze nie ekspirował⁹⁶, których i ja przy tejże wolności zostawuję z tą deklaracją, jednak że donatium kupieckie. A ciż że konstytucją roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt dziewiątym uchwalone, tudzież Żydzi pogłówne płacić powinni, a podym(ne) według abiurat roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt ósmego i ty(siąc) sześćset pięćdziesiąt dziewiątego konstycyi pozwolonych po wy(j)ściu lat i czasie który się w terażniejszym 1659 roku w miesiący septembrze kończy według prawa, płacić mają. Pisan w Grodnie roku 1659 13 augusta.

Adam Maciej Sakowicz | wojewoda smoleński | administrator skarbu | W(ielkiego) Ks(ięstwa) Lit(ewskiego), sta(rosta) oszmiańsk(i).

[Pod dokumentem znajduje się podpis i pieczęć]

(k. 11v) Na lewym marginesie dopisek: Roku 1659 m(iesią)ca Awgusta dnia dwudziestego osme(g)o ten list Jaśnie Wielmożnego Jego M[ó]sci? Pana Adama Macieja Sakowicza wojewody smoleńskie(g)o, administrator skarbu W(ielkiego) Ks(ięstw)a Lit(ewskiego). Pan Józeph Homzycz rajca miasta pińskiego podał do akt przyjął. Абрам До(с)тоевский наместник

⁹⁵ Zniszczenia wojenne.

⁹⁶ Ekspirować – wygasać, stracić ważność.

INTROMISJA DLA MIESZCZANINA WITEBSKA SEMIONA SIWCA
W POSIADANIE PLACEM Z 1674 R.

Źródło: Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps 6133, k. 15–16.

(k. 15)

Wypis z ksiąg miejskich | ratusznych⁹⁷ witebskich

Roku Pańskiego tysiąc szesćset⁹⁸ siedmdziesiąt czwartego | m(ie)s(ią)ca decembra trzydziestego pierwszego dnia

Przed nami lentwójtem, burmistrze, rajcy, ławniki⁹⁹, magistratem miasta J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Witebska stanąwszy oczewisto ławnik miasta J(ego) K(rólewskiej) M(ości) Witebska Pan Andrzej Fiedorowicz Suchoruk i przy nim sługa urzędowy Kuźma Ophanasowicz kwit swój intromisyjny ku zapisaniu do ksiąg miejskich ratusznych witebskich podali i przyznali w te słowami pisany. Ja Andrzej Fiedorowicz Suchoruk ławnik miasta Jego K(rólewskiej) M(ości) Witebska zeznawam tym moim intromisyjnym zwiączym kwitem, iż w roku terażniejszym tysiąc szesćseth siedmdziesiąt czwartym m(ie)s(ią)ca decembra trzydziestego pierwszego dnia mając Ja przy sobie sługę miejskiego ratusznego witebskiego Kuźmę Ofanasowicza z którym będąc mnie przydatnemu od Jego mości Pana lentwójta i panów burmistrzów, rajców, ławników magistratu miasta Jego K(rólewskiej) M(ości) Witebska mieszczaninowi witebskiemu Panu Siemionu Wasilewiczu Siwcu na wiązanie za dekretem sądu ratusznego witebskiego za wskazaną summę p(ie)n(ię)dzdy na mieszczaninie miasta też Witebska Panu Iwanu Olejniku, to jest za kop dwadzieścia jedną i za szkody, nakłady prawne gdzie tego dnia wyż mianowanego za podaniem obwieszczenia przez sługę urzędowego. Gdyśmy przyszli z nim Panem Siemionem Siwcem do placu Iwana Olejnika, leżącego w Kły[ciń?]skiej ulicy idące w górę koło Dźwiny rzeki po lewej stronie z jednej strony od domu i placu nieboszczyka Hryszka Kłyhi, a z drugiej strony obok domu Hryszka Jaryhi, tyłem przyległy ku placu Siemiona Polilejowa, a przez ulicę naprzeciwko domu Daniły Cielatnika, gdzie (j?)on sam Iwan Olejnikow i z żoną przyszli tamże pytaliśmy u nich jeżeliby za ten dług kop dwadzieścia jedną groszy lit(ewskich) i szkody prawne mieli gotowemi p(ie)n(ię)dzmi oddać albo ten plac wyż mianowany w odprawie postąpić. Tędy on Iwan Olejnik z żoną swą nie mając p(ie)n(ię)dzdy gotowych ten plac w wyż mienionej summie p(ie)n(ię)dzdy w kopach dwudziestu jednej i szkodach nakładach prawnych od okupna na rok i sześć niedziel przeze mnie (k.15v) ławnika i sługę urzędowego jemu

⁹⁷ Biał. *ратушны*.

⁹⁸ W tekście: szesćseth.

⁹⁹ Biał. *лаўнікі*.

Panu Siwcu podali i postąpili. A on Pan Siwec za dobrowolnym ich podaniem ten plac ze wszystkim, jak oni sami trzymali przeze mnie ławnika i służę urzędowego w moc w dzierżenie i spokojne używanie wziąwszy mną ławnikiem i służą urzędowym okazał i oświadczył, którego związania w ten plac nikt niczym nie bronił i niż takim się prawem nie przypowiadał i nie odzywał. I na tom dał ten mój kwit intromisyjny zwiączczy pod pieczęcią i z podpisem ręki mej także pod pieczęcią i z podpisem sługi urzędowego ku zapisaniu do ksiąg miejskich ratusznych witebskich. Pisan roku m(ie)s(ia)ca i dnia wyż mianowanego z tego kwitu intromisyjnego zwiączczego przy pieczęciach podpis rąk podpisano jest tymi słowy Аньдрей Федорович Сухорукъ лавъникъ Кузма Софанасович слуга мѣский, którzy ten kwit intromisyjny za przyznaniem ławnika i sług urzędowych do ksiąg miejskich ratusznych witebskich jest wpisany. Z których i ten wpis pod pieczęcią miejską i z podpisem ręki pisarskiej (!) Panu Siemionu Wasilewiczu Siwcu jest wydan. Pisan w Witebsku.

Joachim Sadokowicz | pisarz miejski (król?)(ewski)
k. 16. 11. Intromisyja 1674 | Siwcu (na plac?) Olejników (...?) | 1674 m(ie)s(ia)ca
Xbra 31 d(nia) | w mieście Witebsku będący

JERZY GORDZIEJEW

SOURCE MATERIALS
FOR THE HISTORY OF THE GRAND DUCHY OF LITHUANIA.
PART 7. ON MUNICIPAL ISSUES IN THE 17TH CENTURY

Keywords: Grand Duchy of Lithuania, Pinsk, Slonim, Vitebsk, Polotsk

Summary

The source materials contained in this volume encompass a number of 17th-century documents that describe the introduction of political and tax regulations in towns of the Grand Duchy of Lithuania. The edition of the first two letters written in 1615 and 1636 and regarding the establishment of local municipal government in Slonim (a county town in the Nowogródek [Navahrudak] province) provides valuable information about the legal and political characteristics of towns of this region. The third source is a copy of the regional privilege of the Połock land from 1511 that was issued by Sigismund I in 1623. The following thematically related documents are a decree of the administrator of the treasury of the Grand Duchy of Lithuania Adam Maciej Sakowicz issued in 1659 and his letter concerning the exemption of townspeople and Jews from the Pińsk town from tax payments. The last document – an excerpt from the municipal records of Vitebsk dated 1674 – illustrates the process of acquisition of real property by townsman Semion Siwec. Its analysis is an interesting example of the Polish-Belarusian language borderland specific to eastern territories of the Commonwealth.

ЕЖИ ГОРДЗЕЕВ (JERZY GORDZIEJEW)

МАТЕРИАЛЫ ИЗ ПЕРВОИСТОЧНИКОВ,
ОТНОСЯЩИЕСЯ К ИСТОРИИ ВЕЛИКОГО КНЯЖЕСТВА ЛИТОВСКОГО.
Ч. 7. ИЗ ГОРОДСКОЙ ПРОБЛЕМАТИКИ В XVII В.

Ключевые слова: Великое княжество Литовское, Пинск, Слоним, Витебск, Полоцк

Резюме

Представленные в этом томе материалы из первоисточников, включают в себя ряд документов семнадцатого века, которые указывают тему введения политических и налоговых преобразований в городах Великого Княжества Литовского. Печатное издание первых двух писем с 1615 и 1636 годов, рассказывающих об установлении городского самоуправления в Слониме (город на правах повета в Новогрудском воеводстве) представляет ценную информацию на тему государственной и юридической специфики городов этого региона. Третий источник является копией привилегии участкового пристава Полоцкой земли с 1511 г., выданной Сигизмундом III в 1623 г. Следующие два тематически связанных документа – это декрет администратора казначейства Великого Княжества Литовского Адама Мацея Саковича с 1659 года, а также его письмо по вопросу освобождения мещан и евреев города Пинска от уплаты налогов. Последняя выписка из городских документов Витебска, датированная 1674 годом, указывает процесс введения во владение недвижимостью мещанина Семёна Сивца. Ее анализ представляет собой интересный пример польско-белорусской языковой грани, свойственной восточным территориям Речи Посполитой.